

regeld: 17 en 18 Mei te Kortenhoef, 3 Juni (afgevlogen) te Nieuwkoop (Doets), 20 Mei te Wassenaar (Van Wisselingh), 24 Mei te Amsterdam (Helmers), 28 Mei te Staelduin (Nijssen), 1 Juni te Apeldoorn (Van Berk), 3 Juni te Epe (Menne) enz. en naarmate het seizoen vorderde in steeds slechter kwaliteit (bijv. 21 Juni een afgevlogen ex. te Bergen door Van der Wiel, 28 Juni een sterk afgevlogen ♂ te Almelo door Knoop). Reeds begin Juli wordt de vlinder talrijk te Wolfaartsdijk gezien door Wilmink, tegen half Juli vliegt *gamma* veel te Apeldoorn (Van Berk). In de tweede helft van Juli noteert Wilmink voor Zuid-Beveland reeds een flinke achteruitgang. Maar 2 Augustus vliegen er te Borsele tientallen (Warren), 8 Augustus te Elzen bij Rijsen, meest pracht exemplaren (Knoop). 18 Aug. en volgende dagen wemelde het te Borsele van de pistooltjes (Warren), maar 16 Aug. noteert Van Berk voor Apeldoorn: „sterk in aantal afgenomen.” In de tweede helft van Aug. en begin Septr. was *gamma* overal talrijk tot zeer talrijk. Zoo schrijft Menne: „Honderden in Den Haag en Wassenaar, wolven *gamma's* fladderen boven bloembedden en perken.”

Hardonk spreekt van „zwermen *gamma's*”. En Van Eldik schrijft: „Ik heb nog nooit een zoo groot aantal *Plusia's* zien vliegen als op 6 Septr. op de heide tusschen Ede en Wolfhezen. Wanneer ik zeg *honderden*, is dit zeer zeker nog te laag geschat.” Opvallend is ook het wisselvallige in den pistooltjesovervloed. Zoo vloog de vlinder in de laatste helft van Aug. en begin Septr. weer bijzonder veel te Apeldoorn (Van Berk). Warren zag 27 Aug. slechts 1 ex. te Nisse en noteerde: „De invasie is wat voorbij”, maar reeds 28 Aug. schreef hij: „Nieuwe pistooltjesvloed, honderden overal. Half Septr. begon het aantal te minderen en tegen het eind van de maand nam het snel af. 27 Septr. vlogen nog verscheiden exx. te Amsterdam op zandkool, maar 30 Septr. zag ik er te Soest niet één meer! Na 3 October zag ik geen *gamma* meer. Te Wapserveen daarentegen vloog de vlinder 26 Aug. zeer veel, nam daarna sterk af, maar was weer talrijk te Steenwijkerwold op 26 Septr., terwijl 4 Octr. te Havelte eenige honderden vlogen (25 Octr. nog 2), volgens waarnemingen van H. Veen. Warren zag zijn laatste 2 Nov. in een tuin te Leiden. Van de Pol 15 Nov. te Ede.

18. *Cidaria obstipata* F. (*fluviata* Hb.). Geen waarnemingen.

Ook de witjes zijn aan het trekken geweest. Begin Juli werd „een geweldige trek uit zee bij Oostkapelle” waargenomen van *Pieris rapae* L. (Wilmink), terwijl de Limburgsche Koerier, waarvan Majoor Rijk zoo vriendelijk was me een uitknipsel te sturen, in het nummer van Vrijdag 14 Augustus schreef, dat den vorigen dag een wolk van witjes enkele meters boven de huizen te Roermond overtrok. Waarschijnlijk was dit eveneens *P. rapae*, daar de zomer- en herfstgeneratie van deze soort zeer gewoon is geweest, terwijl *P. brassicae* L., in tegenstelling met 1941, slechts in vrij bescheiden aantal voorkwam.

Conclusie: een vrij goed trekvlinderjaar, veel beter dan 1940 en 1941.

Mag ik tenslotte ook in het komende seizoen weer op de medewerking van alle belangstellende Entomologen rekenen? De drie nu verschenen overzichten, hoe fragmentarisch ten slotte ook, bewijzen toch wel het groote nut van geregelde verslagen der gewonere trekkers.

ADDENDA.

Colias electo croceus Fourcr. Capelle a. d. IJsel, 1 afgevlogen ♂ 9 Augustus (W. Verkaijk); Vondelingenplaat bij Pernis, 1 ex. 12 Septr. (J. M. Wagenaar).

Plusia gamma L. Nog eenige late data: Hillegersberg, 1 ex. op 2 Nov. (Wagenaar); Aalsmeer, een gaaf ex. op denzelfden datum (Mej. M. E. Mac Gillavry).

Twee bijzonder belangwekkende vangsten deed de heer Kleinjan te Almelo: op 12 en op 20 December ving hij telkens een mooi gaaf ex. binnenshuis! Dit wijst hoogstwaarschijnlijk wel op een poging tot overwinteren van de imago, zooals we dat ook van *Pyr. atalanta* kennen. Maar of het daarom lukken zal? Ook *gamma* is geen echte overwinteraar, doch blijft evenals de nommervlinder 's winters aan de Riviëra doorvliegen.

Amsterdam, Dec. 1942.

B. J. LEMPKE.

Een nieuwe vondst van *Mellinus compactus* Handl. (Hymen., Sphegid.).

Van een aantal exemplaren, die oogenschijnlijk alle tot *Mellinus arvensis* L. behoorden en die door mij in den zomer van 1941 te Oegstgeest gevangen werden, bleek een tweetal ♂ ♂ nogal sterk af te wijken wat betreft den vorm van het middensegment en het eerste en tweede achterlijfssegment. Een nader onderzoek wees uit,

dat beide dieren geheel overeenstemden met de door Handlirsch gegeven beschrijving van *Mellinus compactus*, een soort, die, voor zoover in de literatuur is na te gaan, tot nu toe slechts één maal in Nederland gevangen werd en wel door Van der Vecht bij Den Haag. Deze vondst wordt opgegeven door Bouwman in zijn bewerking der Nederlandsche graafwespen in *De Levende Natuur* XXXII, 1927, p. 51. Het exemplaar is echter noch in het Amsterdamsche noch in het Leidsche Museum te vinden. Mevr. Bouwman-Buis was zoo vriendelijk mij mede te deelen, dat uit de aanteekeningen van wijlen haar echtgenoot blijkt, dat het dier van Van der Vecht een ♀ was.

Mellinus compactus werd door Handlirsch beschreven in zijn Monographie der mit Nysson und Bembex verwandten Grabwespen, in Sitz. ber. d. kais. Akad. Wiss., Math.-Naturw. Classe XCV, 1. Abt., 1887, p. 285. Zijn beschrijving vervaardigde hij naar een ♀, aanwezig in het Wiener Hofmuseum, zonder vindplaatsetiket. In de Nachträge op zijn Monographie, l.c., CIV, 1. Abt., 1895, p. 845 beschrijft Handlirsch een ♂, dat hij aantrof in het Museum te Hamburg (coll. Tischbein), waarvan wonderlijk genoeg de vindplaats ook weer niet bekend is. Bovendien vermeldt hij hier echter een ♀, dat door Gazagnaire gevangen werd te Henrichemont, dep. Cher, Frankrijk. Dat dit laatste ook in 1925 nog het eenige exemplaar was, waarvan de vindplaats vaststaat, blijkt uit het feit, dat Berland in zijn Hyménoptères vespiformes, Faune de France 10, 1925, p. 94 ook alleen nog maar dit exemplaar van Henrichemont opgeeft.

Het in 1925 gevangen dier van Van der Vecht is dus zeer waarschijnlijk het tweede ♀ waarvan de vindplaats vaststaat, terwijl de twee ♂♂ uit Oegstgeest de eerste mannelijke exemplaren zijn, waarvan de vindplaats met zekerheid bekend is. Beide werden nl. gevangen in mijn tuin, respectievelijk op 9 en 12 Augustus 1941. Het laatste dezer beide exemplaren bevindt zich thans in de collectie van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden, het eerste in mijn eigen verzameling.

Als verschillenmerken tusschen beide soorten geeft Handlirsch op, dat het eerste achterlijfssegment bij *M. compactus* breder is dan bij *M. arvensis*. Ook is het middensegment breder, terwijl voorts de hoek tusschen het horizontale en het afhellende deel van het middensegment bij *M. compactus* kleiner is dan bij *M. arvensis*. Dit alles klopt geheel met mijn exemplaren. Aan deze valt echter bovendien nog op, dat het eerste achterlijfssegment aan weerszijden iets voor het midden een duidelijk tandje vertoont. Dit is wel is waar ook bij *M. arvensis* aanwezig, doch daar steeds zeer veel kleiner en daardoor onduidelijker. Handlirsch beeldt in de figuren, die hij van het eerste achterlijfssegment van *M. compactus* geeft, dit tandje niet af. Maar ook bij *M. arvensis* wordt het door hem weggelaten, hoewel het daar toch, voor zoover ik kan nagaan, steeds aanwezig is. Niet alleen het eerste, doch ook het tweede achterlijfssegment is bij mijn exemplaren breder, waardoor het achterlijf als geheel een minder slanken indruk maakt dan bij ♂♂ van *M. arvensis* het geval is.

Berland, l.c., beschouwt *M. compactus* Handl., die hij niet uit eigen aanschouwing kent, als een twijfelachtige soort. Hij schrijft o.a.: „les caractères qui le séparent de *M. arvensis* manquent de précision et on peut se demander si ce n'est pas une simple variation individuelle”. Wat het eerste betreft heeft Berland niet geheel gelijk. Handlirsch geeft nl. wel degelijk zeer nauwkeurig aan wat de verschillen zijn tusschen beide. Of beide werkelijk als twee afzonderlijke soorten beschouwd moeten worden is zonder kennis van meer materiaal en zonder kennis der levensgewoonten van *M. compactus* moeilijk definitief uit te maken. Het feit echter, dat ik kort na elkander op dezelfde plaats, 2 volkomen identieke ♂♂ ving, die zoo aanzienlijk van *M. arvensis* verschillen, doet vermoeden, dat *M. compactus* toch wel wat meer is dan een toevallige individuele afwijking van *M. arvensis*. In ieder geval is het zeker de moeite waard om op plaatsen waar veel *M. arvensis* voorkomt, en ook in collecties, eens na te gaan of er misschien ook exemplaren te vinden zijn, die de genoemde afwijkingen vertoonen, waardoor *M. compactus* Handl. gekarakteriseerd is.

Oegstgeest, November 1942.

S. J. VAN OOSTSTROOM.

Andrena apicata Sm. en A. batava Pérez.

De publicatie in 1930 van E. Stöckhert's bewerking van het geslacht *Andrena* in de tweede editie van Schmiedeknecht: „Die Hymenopteren Nord- und Mitteleuropas” heeft op verschillende punten onze kennis van dit groote genus verrijkt op een wijze, die in de Nederlandsche faunistische literatuur nog onvoldoende tot haar recht is gekomen. Een van de meest frappante voorbeelden hiervan vormt het tweetal *Andrena apicata* Sm. en *batava* Pérez.

In de oudere samenvattende werken werd de tweede soort steeds gesupprimeerd,